Pregledni naučni rad
UDK:316.6:343.3/.7(47+57)
DOI:10.7251/ZND2601058S

OSOBENOSTI KRIVIČNE ODGOVORNOSTI MALOLJETNIKA U RUSKOJ FEDERACIJI

***akademik prof. dr Miodrag N. SIMOVIĆ*[11]**

***prof. dr Vladimir M. SIMOVIĆ*[12]**

***Apstrakt**: U savremenim uslovima pogoršanih društvenih problema maloljetnici se sve češće nalaze u nepovoljnom okruženju za njihov razvoj. Često to dovodi do toga da su primorani da počine krivično djelo kako bi obezbijedili sredstva za život. Ili, pak počinju da čine krivična djela zato što su uslovi u kojima su odrasli oblikovali u njima uvjerenje da je kriminalitet normalan. Postojanje maloljetnika u takvom okruženju dovodi do socijalnog rizika. Danas, među prioritetnim mjerama u borbi protiv kriminala maloljetnika, jeste krivična odgovornost, koja predstavlja reakciju države i društva na protivpravno ponašanje maloljetnika koji krše zakon. Krivična odgovornost maloljetnika je posebna kategorija krivičnog prava i u Ruskoj Federaciji. Prema osobama koje su počinile krivično djelo prije navršene 18. godine života, zakon je blaži nego prema odraslima: za njih je predviđen proširen spisak osnova za oslobađanje od krivične odgovornosti, smanjenje zatvorskih kazni itd. Cilj ovog članka je razmatranje osnovnih aspekata krivične odgovornosti maloljetnika u Ruskoj Federaciji i identifikovanje njihovih posebnosti. Biće razmotrena pitanja kao što su definicija maloljetnika, početak krivične odgovornosti, vrste krivičnih djela za koja maloljetnici snose krivičnu odgovornost, stepen odgovornosti u zavisnosti od uzrasta, uslovi krivične kazne za maloljetnike, izricanje kazne, prinudne mjere vaspitnog djelovanja, oslobađanje od kazne, preventivne mjere i drugi važni aspekti.*

***Ključne riječi**: krivična odgovornost, maloljetnici, prinudne mjere, kazne, Ruska Federacija.*

UVOD

Krivična odgovornost maloljetnika (*уголовная ответственность несовершеннолетних*) je važna i složena tema i u Ruskoj Federaciji koja zahtijeva posebnu pažnju i proučavanje. Maloljetnici (*несовершеннолетние*), tj. lica od 14 do 18 godina, imaju poseban status u krivičnom pravu (*в уголовном праве*). Oni imaju određene osobenosti i svoja prava i garancije (*права и гарантии*) u krivičnom postupku (*в уголовном процессе*).

Definisanje maloljetnika predstavlja važan aspekt krivične odgovornosti i zasniva se na starosnim kriterijumima (*на возрастных критериях*). U skladu sa zakonodavstvom Ruske Federacije, za maloljetnike se smatraju osobe koje su u trenutku počinjenja krivičnog djela imale između 14 i 18 godina (član 87. Krivičnog zakonika Ruske Federacije – KZRF (*Уголовный кодекс Российской Федерации*[13]). Pri tome se uzima u obzir starost (*возраст*) u trenutku izvršenja krivičnog djela.[14]

[11] Redovni član Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine,redovni član Evropske akademija nauka i umjernosti, inostrani član Ruske akademije prirodnih nauka, sudija Ustavnog suda Bosne i Hercegovine u penziji, redovni profesor Pravnog fakultet Univerziteta u Bihaću, profesor emeritus, e-mail: msimovic@anubih.ba; https://orcid.org/0000-0001-5116-680X.

[12] Sudija Vrhovnog suda Republike Srpske i redovni profesor Fakulteta za bezbjednost i zaštitu Slobomir P Univerziteta u Banjoj Luci, e-mail: vlado_s@blic.net; https://orcid.org/0009-0002-9640-6488

Važno je napomenuti da dostizanje određenog uzrasta predstavlja osnovu za utvrđivanje krivične odgovornosti. Dakle, osobe koje nisu napunile 14 godina, ne snose krivičnu odgovornost prema zakonu. Međutim, maljoletnici u starosnoj dobi od 14 do 18 godina mogu biti podvrgnuti krivičnoj odgovornosti za počinjena krivična djela (Абземилова, 2006).

Definisanje maljoletnika u krivičnom pravu ima svoje važno značenje, jer uspostavlja poseban status i pravni režim za ovu kategoriju lica (Скрипченко, 2013). Takođe, utiče na primjenu mjera odgovornosti i kazne (*наказания*), uzimajući u obzir posebnosti razvoja (*особенности развития*) i psihološkog stanja maloletnika (*психологического состояния несовершеннолетних*) (Колосова, 2026).

POČETAK KRIVIČNE ODGOVORNOSTI

U krivičnom pravu Ruske Federacije je utvrđeno da krivična odgovornost za izvršenje krivičnih djela nastupa od određene dobi. Za maloljetnike ta dob je 14 godina (Любавина, 2015).

Prema zakonodavstvu, maloljetnici koji su u vrijeme izvršenja krivičnog djela imali između 14 i 18 godina - mogu biti pozvani na krivičnu odgovornost. Međutim, krivična odgovornost maljoletnika ima svoje posebnosti i razlikuje se od odgovornosti punoljetnih lica (*от ответственности совершеннолетних лиц*).

Početak krivične odgovornosti za maloljetnike je važan trenutak, jer određuje mogućnost primjene krivičnog zakona i izricanja mjera odgovornosti i kazne. Pri tome, u zavisnosti od težine krivičnog djela, starosti i drugih okolnosti (*возраста и других обстоятельств*), mogu se primjenjivati različite mjere vaspitnog uticaja (*воспитательного воздействия*) i kazne.

Prema KZ RF, krivična odgovornost nastupa sa 16 godina. To znači da lica koja su navršila 16 godina mogu biti krivično odgovorna za izvršenje krivičnih djela. Ipak, postoje izuzeci kada krivična odgovornost može nastupiti i za mlađi uzrast (Щепельков, 2003).

Od 14 godina moguća je krivična odgovornost za posebno teška krivična djela, kao što su ubistvo i nanošenje teške tjelesne povrede. Takođe, od 14 godina moguća je krivična odgovornost za druga teška krivična djela, ako je maloljetnik dostigao psihofizički razvoj (*достиг психофизического развития*) koji mu omogućava da shvati prirodu i društvenu opasnost svog postupka (*характер и общественную опасность своих действий*).

Za lica uzrasta od 14 do 16 godina se uspostavlja poseban stepen odgovornosti. Maloljetnici ovog uzrasta mogu biti osuđeni na kaznu zatvora do 10 godina (*на срок не более 10 лет*), kao i na druge vrste kazni (*другим видам наказания*) predviđene zakonom (*предусмотренным законом*) (Косевич, 2013).

Prilikom utvrđivanja stepena odgovornosti maloljetnika uzimaju u obzir njihov uzrast, stepen krivice, lične osobine i drugi faktori. To omogućava sudu da uzme u obzir osobenosti razvoja i vaspitanja (*особенности развития и воспитания*) maloljetnika prilikom određivanja mjera odgovornosti i kazne (Бриллиантова и др. 2022).

VRSTE KAZNI KOJE SE PRIMJENJUJU NA MALOLJETNIKE

KZ RF poznaje 13 vrsta kazni, od kojih se samo šest može primijeniti na maloljetnike (stav 1. člana 88): novčana kazna (*штраф*); oduzimanje prava bavljenja određenom djelatnošću (*лишение права заниматься определенной деятельностью*); obavezni i popravni radovi (*обязательные и*

---

[13] Od 13. juna 1996, N 63-FZ (izmjena od 29.12.2025) (от 13.06.1996 N 63-ФЗ (ред. от 29.12.2025), 13 июня 1996 года N 63-ФЗ. Usvojen u Državnoj dumi (*Государственной Думой*), 24. maja 1996. godine. Odobren od strane Savjeta Federacije (*Совет Федерации*) 5. juna 1996. godine.

[14] Lice se smatra da je dostiglo određenu starost u 00,00 časova dana koji slijedi nakon rođendana (*следующих за днем рождения*). Drugim riječima, ako je krivično djelo počinjeno na dan osamnaestog rođendana učinioca (*виновного*), on će biti pozvan na krivičnu odgovornost (*привлекаться к уголовной ответственности*) kao maloljetnik, jer punoljetstvo zvanično stiče (*официально он достигнет*) tek u 00,00 časova narednog dana.

исправительные работы) i ograničenje i lišenje slobode (*ограничение и лишение свободы*) (Демидова-Петрова, 2021: 10-13).

Novčana kazna. Visina novčane kazne (*размер штрафа*) koja se izriče maloljetniku varira od 1 000 do 50 000 rubalja (za upoređenje: raspon kazni za odrasle je od 5 000 do 5 000.000 rubalja). Pri tome, kazniti novčano se maloljetnik može bez obzira na to da li učinilac ima sopstveni izvor prihoda - *собственный источник дохода*[15] (stav 2. člana 88. KZ RF).

Obavezni radovi. Prema stavu 3. člana 88. KZ RF, minimalni rok obaveznih radova za maloljetnike je 40 sati, a maksimalni 160 (za odrasle je to 60, odnosno 480 sati). Kazna se sastoji u obavljanju određenih društveno korisnih radova, prilagođenih maloljetniku i izvodi se u slobodno vrijeme van škole - *исполняется в свободное от учебы*) stalnog rada (постоянной работы). Dnevni učinak (*ежедневная выработка*) zavisi od uzrasta osuđenog (*возраста осужденного*): od 14 do 15 godina - do dva sata dnevno; od 15 do 16 godina - do tri sata; od 16 do 18 godina - do četiri sata (tj. isto kao i odrasli osuđenici) (Галактионов, Куликова, Кулаков, Мотин, 2020).

Popravni radovi. Na osnovu stava 4. člana 88. KZ RF, maksimalni rok kažnjavanja popravnim radom koji se određuje maloletnicima je jedna godina, dok minimalna granica nije navedena u ovom članu, ali u skladu sa stavom 2. člana 50. KZ RF, ne može biti manja od dva mjeseca. Za poređenje: raspon trajanja popravnih radova za odrasle je od dva mjeseca do dvije godine.

Ograničenje slobode. Za razliku od odraslih, maloljetnicima se ograničenje slobode izriče samo kao glavna kazna (*в качестве основного наказания*), a trajanje je od dva mjeseca do dvije godine (stav 5. člana 88. UKRF). Donja granica kazne za one koji su počinili krivično djelo kao punoljetni je ista, a gornja granica je četiri godine (Кузнецовой, Миньковсковой, 1997).

Lišenje slobode. Prema opštem pravilu, maksimalna kazna oduzimanja slobode iznosi 20 godina (stav 2. člana 56. KZ RF). Međutim, za maloljetnike su kazne smanjene, a maksimum zavisi istovremeno od uzrasta počinioca u trenutku izvršenja krivičnog djela i težine dela - *уровня тяжести содеянного* (stav 6. člana 88. KZRF): šest godina - za mlađe maloljetnike (*подростков младше*) od 16 godina koji su počinili krivična djela male ili srednje težine (*преступления небольшой или средней тяжести*); 10 godina - za maloljetne osobe uzrasta od 16 do 18 godina bez obzira na težinu krivičnog djela, kao i za maloljetnike mlađe od 16 godina koji su počinili teško ili posebno teško krivično djelo (*тяжкое или особо тяжкое преступление*) (Кудрявцева, Лунеева, Наумова, 2006: 482-540).

USLOVI ZA IZRICANJE KRIVIČNE KAZNE MALOLJETNICIMA

Krivična kazna za maloljetnike ima svoje posebnosti i uslove koji se uzimaju u obzir prilikom njene izricanja. Zakonodavstvo predviđa određena ograničenja i principe (*ограничения и принципы*) koji su usmjereni na zaštitu i vaspitanje maloljetnika (*защиту и воспитание несовершеннолетних*).

Prvi uslov krivične kazne za maloljetnike je primjena vaspitnih mjera (*применение мер воспитательного характера*). To znači da glavni cilj kazne nije samo kažnjavanje (*наказание*), već i vaspitanje maloljetnika, njegova rehabilitacija i socijalizacija (*его реабилитация и социализация*).

Drugi uslov je ublažavanje kazne (*смягчение наказания*) u poređenju sa punoljetnim prestupnicima (*в сравнении с совершеннолетними преступниками*). Zakonodavstvo predviđa da kazna za maloljetnike treba da bude manje stroga (*менее строгим*) kako bi se uzeo u obzir njihov uzrast, nepotpun psihički i fizički razvoj (*незавершенное психическое и физическое развитие*), kao i mogućnost rehabilitacije i popravljanja (*возможность реабилитации и исправления*) (Николюк, Зимин, 2013: 2-5).

Treći uslov je primjena alternativnih mera kažnjavanja (*альтернативных мер наказания*). Umjesto lišenja slobode (*лишения свободы*), koja je najstroža vrsta kazne, za maloljetnike se mogu primijeniti i druge mjere (*иные меры*), kao što su uslovna osuda (*условное осуждение*), popravni

[15] Suprotno uobičajenom mišljenju, roditelji nisu obavezni da plaćaju kaznu za svoju djecu (*не обязаны выплачивать штраф за своих детей*). Kazna se može naplatiti od zakonskog zastupnika maloljetnog osudenog lica (*законного представителя несовершеннолетнего осужденного*) samo uz njegov pristanak (stav 2. člana 88. KZ RF).

radovi (*исправительные работы*), društveno korisni radovi (*общественные работы*), primjena prinudnih vaspitnih mjera (*принудительных мер воспитательного воздействия*) i druge.

Četvrti uslov je uzimanje u obzir individualnih osobina maloljetnika (*учет индивидуальных особенностей несовершеннолетнего*). Prilikom izricanja kazne maljoletniku uzimaju se u obzir njegovi životni i porodični uslovi (*его условия жизни и воспитания*), nivo psihičkog razvoja (*уровень психического развития*), druge osobine ličnosti, kao i uticaj starijih lica (*влияние старших по возрасту лиц*).

Krivična kazna za maloljetnike treba da bude pravedna (*справедлива*) i da odgovara principu proporcionalnosti (*соответствовать принципу пропорциональности*). To znači da kazna treba da bude srazmjerna učinjenom djelu (*соразмерным совершенному преступлению*) i da se uzmu u obzir sve okolnosti slučaja (*учитывать все обстоятельства дела*) (Савкин, 2002: 43-44).

IZRICANJE KAZNE MALOLJETNICIMA

Izricanje kazne maloletnicima (*назначение наказания несовершеннолетним*) predstavlja važan korak u krivičnom postupku (*важным этапом уголовного процесса*) i ima svoje posebnosti. Glavni cilj izricanja kazne je vaspitanje i rehabilitacija maloljetnika (*воспитание и реабилитация несовершеннолетнего*), a ne samo kažnjavanje (*не просто наказание*).

Pri izricanju kazne maloljetniku sud uzima u obzir niz faktora. Prije svega, to je priroda i težina izvršenog krivičnog djela (*характер и тяжесть совершенного преступления*). Sud obraća pažnju na to koliku štetu (*вредное воздействие*) ono nanosi društvu (*имеет на общество*) i samom maloljetniku (*на самого несовершеннолетнего*). Takođe, sud uzima u obzir (*учитывает*) ličnost maloletnika, njegove životne i vaspitne uslove (*его условия жизни и воспитания*), nivo psihičkog razvoja, kao i uticaj starijih osoba na njega (*влияние старших по возрасту лиц на него*). Važno je uzeti u obzir sve ove faktore kako bi izrečena kazna bila proporcionalna izvršenom djelu (*соразмерным совершенному преступлению*) i doprinosila popravljanju i rehabilitaciji maloljetnika (*исправлению и реабилитации несовершеннолетнего*) (Карелин, 2001).

Prilikom izricanja kazne maloljetniku takođe se uzima u obzir mogućnost primjene alternativnih vaspitnih mjera (*альтернативных мер воспитательного характера*). To može biti uslovna osuda, popravni radovi, društveno korisni radovi i druge mere koje će pomoći maloljetniku da shvati svoju grešku (*осознать свою ошибку*) i promijeni svoje ponašanje (*изменить свое поведение*) (Прокудина, 2024: 183-186).

PRINUDNE MJERE VASPITNOG UTICAJA

Prinudne mjere vaspitnog uticaja predstavljaju jedan od načina popravljanja i rehabilitacije maloljetnika koji su počinili krivična djela. One su posebne mjere koje se primjenjuju u cilju vaspitanja i promjene ponašanja maloljetnika (*с целью воспитания и изменения поведения несовершеннолетнего*) (Боровиков, 2007).

Ove mjere mogu biti izrečene pod određenim uslovima i u zavisnosti od karaktera počinjenog krivičnog djela (Новиков, 2007: 26-28). One obuhvataju mjere kao što su upućivanje u specijalizovane ustanove (*направление в специализированные учреждения*), sprovođenje psihološke, medicinske ili socijalne rehabilitacije, obrazovanje i zapošljavanje (*проведение психологической, медицинской или социальной реабилитации, обучение и трудоустройство*) (Бурлака, 2013: 25-28).

Primjena prinudnih mjera vaspitnog uticaja sprovodi se uzimajući u obzir godine i individualne osobine maloljetnika (*с учетом возраста и индивидуальных особенностей несовершеннолетнего*). One treba da budu usmjerene na razvijanje pozitivnih osobina (*на развитие положительных качеств*), jačanje moralnih i etičkih vrijednosti (*укрепление моральных и этических ценностей*), kao i na sprječavanje ponovnih djela (*предупреждение повторных преступлений*). Jedna od prinudnih mjera vaspitnog uticaja je upućivanje maloljetnika u specijalizovane ustanove (*направление несовершеннолетнего в специализированные учреждения*), kao što su vaspitne kolonije (*воспитательные колонии*). U takvim ustanovama maloljetnici imaju mogućnost da steknu obrazovanje, stručnu obuku i psihološku pomoć (*возможность получить образование, профессиональную подготовку и психологическую помощь*) (Анферова, 2003).

OSLOBAĐANJE OD KAZNE

Oslobađanje od kazne (*освобождение от наказания*) je jedna od mogućih mjera koja se može primijeniti na maloljetnike koji su počinili krivično djelo. Ono se predviđa u slučajevima kada sud utvrdi da maloljetnik snosi neznatnu ili djelimičnu odgovornost za učinjeno krivično djelo (*несет незначительную или неполную ответственность за совершенное преступление*).

Oslobađanje od kazne može se primijeniti ako sud utvrdi da je maloljetnik počinio krivično djelo zbog nedovoljnog razvoja svojih mentalnih ili fizičkih sposobnosti (*недостаточного развития своих психических или физических способностей*) ili zbog nedovoljnog razumevanja prirode i posljedica svojih postupaka (*недостаточного понимания характера и последствий совершаемых действий*). Pri tome, sud uzima u obzir uzrast, intelektualne i psihološke osobine maloljetnika (*интеллектуальные и психологические особенности несовершеннолетнего*) (Головко, 1998).

Oslobađanje od kazne može se takođe primijeniti ako sud utvrdi da je maloljetnik izvršio krivično djelo pod uticajem starijih po godinama (*под влиянием старших по возрасту лиц*) ili kao rezultat zloupotrebe njegovog povjerenja od strane tih lica). U tom slučaju sud može smatrati da maloljetnik snosi manju odgovornost za svoja djela (*несет меньшую ответственность за свои действия*).

Oslobađanje od kazne može biti privremeno ili stalno (*временным или постоянным*). U slučaju privremenog oslobađanja od kazne, maloljetnik može biti upućen na popravni radove, obuku *(обучение*) ili druge vrste vaspitnih mjera koje će mu pomoći da promijeni svoje ponašanje i reintegriše se u društvo (*изменить свое поведение и восстановиться в обществе*).

Stalno oslobađanje od kazne (*постоянное освобождение*) znači da se maloljetnik potpuno oslobađa krivične odgovornosti za izvršeno krivično djelo. U tom slučaju sud priznaje da kažnjavanje maloljetnika nije prikladno ili pravedno (*нецелесообразно или несправедливо*) i primjenjuje blažu mjeru (*более мягкую меру*), na primjer, preventivne mjere (*предупредительные меры*) ili uslovnu osudu (*условное осуждение*) (Миньковский, 1961).

PREVENTIVNE MJERE ZA MALOLJETNIKE

Preventivne mjere (*предупредительные меры*) predstavljaju važan alat u sistemu krivične odgovornosti za maloljetnike. One su usmjerene na sprječavanje ponovljenih krivičnih djela i rehabilitaciju maloljetnika (*предотвращение повторных преступлений и реабилитацию несовершеннолетних*), kao i na njihovu socijalizaciju i vaspitanje (Ветров 1999).

Preventivne mjere mogu biti različite i biraju se individualno za svakog maloljetnika (подбираются индивидуально), uzimajući u obzir njegove osobenosti i potrebe (*его особенности и потребности*) (Гришина, 2021: 12-15). One mogu uključivati sljedeće mjere:

- obavezno pohađanje specijalnih ustanova za maloljetnike (*обязательное посещение специальных учреждений для несовершеннолетних*), gdje se sprovode programi rehabilitacije i socijalizacije;
- obrazovanje i stručna obuka za unapređenje kvalifikacija i zapošljavanja (*обучение и профессиональная подготовка для повышения квалификации и трудоустройства*);
- provodjenje psihološkog i pedagoškog rada sa maloljetnikom radi korekcije njegovog ponašanja i razvoja (*роведение психологической и педагогической работы с несовершеннолетним для коррекции его поведения и развития*):
- učešće u programu javnih radova ili volonterskih aktivnosti radi razvoja društvene odgovornosti (*участие в программе общественных работ или волонтерской деятельности для развития социальной ответственности*);
- ustanovljavanje zabrana i ograničenja (*установление запретов и ограничений*), na primjer, na posjetu određenim mjestima (*посещение определенных мест*) ili kontakt sa određenim osobama (*контакт с определенными лицами*);
- obavljanje ljekarskog pregleda i liječenje (*проведение медицинского осмотра и лечение*) radi korekcije mogućih psihičkih ili ponašajnih problema (*для коррекции возможных психических или поведенческих проблем*);

- stavljanje pod nadzor staratelja ili stručnjaka (*постановка под наблюдение опекуна или специалиста*) za rad sa maloljetnicima, koji će pružati podršku i kontrolisati njegovo ponašanje (*оказывать поддержку и контролировать его поведение*).

Cilj preventivnih mjera nije samo kažnjavanje maloljetnika za počinjeno krivično djelo, već i njegova rehabilitacija, socijalizacija i vaspitanje (*реабилитация, социализация и воспитание*). To omogućava sprječavanje ponovljenih djela (*позволяет предотвратить повторные преступления*) i pomaže maloljetniku da se vrati normalnom životu i postane punopravan član društva (*к нормальной жизни и стать полноценным членом общества*) (Звечаров, 2010).

UZIMANJE U OBZIR LIČNIH OSOBINA I VASPITANJA PRI IZRICANJU KAZNE

Pri izricanju kazne maloljetniku posebna pažnja se posvećuje uzimanju u obzir njegovih ličnih osobina i uslova vaspitanja. To je povezano sa činjenicom da svaki maloljetnik ima svoje individualne karakteristike koje mogu uticati na njegovo ponašanje i mogućnost rehabilitacije (Овчаренко, 2008: 32-34).

Lične osobine mogu uključivati faktore kao što su mentalno stanje (*психическое состояние*), nivo razvoja (*уровень развития*), prisustvo posebnih potreba ili sposobnosti (*наличие особых потребностей или способностей*). Vaspitanje takođe igra važnu ulogu, jer porodica (*семья*), obrazovanje (*образование*) i okolina (*окружающая*) mogu imati značajan uticaj na oblikovanje ličnosti maloljetnika (Комиссарова, Крыловой, Тяжковой, 2012).

Uzimanje u obzir ličnih osobina i vaspitanja pri izricanju kazne omogućava postizanje nekoliko ciljeva:

(1) pravednost (*справедливост*) - uzimanje u obzir osobenosti ličnosti omogućava da se uzmu u obzir individualne okolnosti slučaja (*индивидуальные обстоятельства дела*) i odredi kazna koja odgovara stepenu krivice maloljetnika (*соответствующее степени вины несовершеннолетнего*);

(2) rehabilitacija (*реабилитация*) - uzimanje u obzir osobenosti ličnosti i vaspitanja omogućava da se odrede ne samo kazna, već i mjere rehabilitacije usmjerene na ispravku ponašanja maloljetnika (*исправление поведения несовершеннолетнего*) i njegovu uspješnu socijalizaciju (*его успешную социализацию*) i

(3) prevencija (*профилактика*) - uzimanje u obzir osobenosti ličnosti i vaspitanja omogućava sprječavanje ponovnih krivičnih djela, jer pomaže da se identifikuju uzroci (*выявить причины*) i faktori koji doprinose počinjenju krivičnih djela i da se preduzmu mjere za njihovo uklanjanje (*принять меры по их устранению*) (Ситковская, 2009).

PRAVA I GARANCIJE MALOLJETNIKA U KRIVIČNOM POSTUPKU

U cjelini, postupak uključenja maloljetnika u krivičnu odgovornost je sličan kao i za odrasle, ali postoje određene specifičnosti. Konkretno:

(1) u krivičnim postupcima protiv maloljetnika obavezno je učešće advokata (*обязательно участие адвоката*), čak i ako sam optuženi (*обвиняемый*) ne insistira na tome (stav 2. tačka 2. člana 51. Zakonika o krivičnom postupku Ruske Federacije - Уголовно-процессуальный кодекс Российской Федерации[16] - ZKP RF);

(2) još jedan obavezni učesnik krivičnog postupka u vezi sa maloljetnikom je njegov zakonski zastupnik (*законный представитель*). U tom svojstvu uključuju se roditelji počinioca ili lica koja ih zamenjuju (*родители виновного или заменяющие их лица*) - staratelji (*опекуны*), usvojitelji (*усыновители*) itd. (član 48. ZKP RF);

(3) na ispitivanju (*допросе*), kao i na drugim istražnim radnjama u kojima učestvuje osumnjičeni (optuženi) - *подозреваемый (обвиняемый)* mlađi od 16 godina, obavezno mora prisustvovati pedagoški radnik ili psiholog (*педагог или психолог*). Tinejdžeri koji zaostaju u razvoju (*подростки, отстающие в развитии*) ili pate od mentalnog poremećaja (*страдающие*

[16] От 18.12.2001 N 174-ФЗ (ред. от 29.12.2025), 18 декабря 2001 года N 174-ФЗ. Usvojen u Državnoj dumi (*Государственной Думой*), 22. novembra 2001. godine. Odobren od Savjeta Federacije (*Совет Федерации*) 5. decembra 2001. godine.

психическим расстройством) ispitiuju se u prisustvu pedagoga (psihologa) čak i ako su navršili 16 godina (stav 3. člana 425. ZKP RF);

(4) maloljetni osumnjičeni (optuženi) može se ispitivati najviše dva sata u kontinuitetu (*подряд*) i ne duže od četiri sata u toku dana (član 425. stav 1. ZKP RF). Za poređenje: trajanje ispitivanja punoljetnih učesnika je dvostruko duže (*взрослых фигурантов вдвое дольше*);

(5) pritvaranje maloljetnog (*заключение несовершеннолетнего под стражу*) je moguće samo u slučaju teškog ili posebno teškog krivičnog djela (*если речь идет о тяжком или особо тяжком преступлении*) (Ключинская, 1966: 105-108). Izolacija od društva (*изоляция от общества*) maloljetnog osumnjičenog (optuženog) za krivična djela male ili srednje težine (*небольшой или средней тяжести*) dozvoljena je samo u izuzetnim slučajevima (*в исключительных случаях*)[17] (član 108. stav 2. ZKP RF) (Горшенин, 2011: 19-22).

Jedno od osnovnih prava maloljetnika je pravo na zaštitu i zastupanje svojih interesa (*право на защиту и представление своих интересов в суде*) pred sudom. Maloljetnici imaju pravo na kvalifikovanu pravnu pomoć (*право на квалифицированную юридическую помощь*) i zastupnika (*представителя)* koji će braniti njihova prava i interese tokom sudskog procesa (*во время судебного процесса*). Pored toga, imaju pravo da budu informisani o svojim pravima i optužbama (*право на информированность о своих правах и обвинениях*), kao i da dobiju jasno objašnjenje suštine krivičnog djela (*понятное объяснение сути уголовного дела*). Oni takođe imaju pravo da učestvuju na sudskim ročištima (*в судебных заседаниях*) i izražavaju svoja mišljenja i stavove (*выражение своих мнений и позиций*).

ZAKLJUČAK

Krivična odgovornost maloljetnika predstavlja složeno i višeslojno pitanje koje zahtijeva posebnu pažnju i proučavanje. Tokom ovog članka razmatrani su osnovni aspekti krivične odgovornosti maloljetnika i njihove posebnosti. Definisanje maloljetnika i početak krivične odgovornosti predstavljaju važne aspekte koji regulišu starosna ograničenja i uslove primjene krivične odgovornosti za maloljetnike. Vrste krivičnih djela za koja maloljetnici snose krivičnu odgovornost zavise od zakonodavstva svake države. Neka krivična djela mogu biti izuzeta iz krivične odgovornosti maloljetnika ili propisati blaže kazne. Prilikom određivanja kazne maloljetnicima, neophodno je uzeti u obzir uslove njihovog života, nivo psihičkog razvoja, osobenosti ličnosti i uticaj starijih lica. To omogućava pravednije i efikasnije primenjivanje krivične odgovornosti na maljoletnike.

Literatura:

Абземилова, З.Р. (2006). *О целях наказания несовершеннолетних [Электронный ресурс], Вопросы ювенальной юстиции*, № 3. Доступ из справ.-правовой системы КонсультантПлюс.

Анферова, О.А. (2003). *Проблемы прекращения уголовного дела (пре следования) с применением к несовершеннолетним принудительных мер воспитательного воздействия*, автореф. дис. ... канд. юрид. Наук, Волгоград.

Боровиков, С.А. (2007). *Принудительные меры воспитательного воздействия в отношении несовершеннолетних как альтернатива уголовному наказанию*, авто реф. дис. ... канд. юрид. наук. Moskva.

Бриллиантова, В. и др. (2022). *Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации (постатейный)*, Российская академия правосудия.

Бурлака, С.А. (2013). *Цели принудительных мер воспитательного воздействия*, Российский следователь. 2013. № 5, 25-28.

[17] Plenum Vrhovnog suda Ruske Federacije (*Верховный суд Российской Федерации*) je u odluci od 19. decembra 2013. godine, № 41, preporučio sudijama (*рекомендовал судьям*) da ne primjenjuju mjeru pritvora u obliku lišenja slobode prema maloljetnicima mlađim od 16 godina, optuženim za izvršenje krivičnih djela manje i srednje težine, kao i prema maloljetnicima koji su prvi put počinili krivična djela manje težine – bez obzira na to da li su napunili 16 godina (stav 10. Odluke Plenuma).

Демидова-Петрова, Е.В. (2021). *Предупреждение криминального рецидива несовершеннолетних: англосаксонская, китайская и французская практика*, Российская юстиция, № 6, 10-13

Галактионов, С.А., Куликова, М.С., Кулаков, А. В., Мотин, О. А. (2020). *Уголовное право. Курс лекций: учебное пособие*, СФ ГАОУ ВО МГПУ, Самара.

Головко, Л. (1998). *Классификация оснований освобождения от уголовной ответственности,* Законность, № 11.

Горшенин, А.А. (2011). *Виды принудительных мер воспитательного воздействия*, Уголовно-исполнительная система: право, экономи ка, управление, № 4, 19-22.

Гришина, Е.П. (2021). *Обеспечение благополучия несовершеннолетних как цель правосудия в уголовном судопроизводстве*, Вопросы ювенальной юстиции, № 1,12-15.

Карелин, Д.В. (2001). *Принудительные меры воспитательного воздействия как альтернатива уголовной ответственности*, дис. ... канд. юрид. Наук, Томск.

Ключинская, Л.А. (1966). *Социальная эффективность лишения свободы как меры уголовного наказания в отношении несовершеннолетних правонарушителей*, Советское государство и право, Наука, Москва, № 12,105-108.

Колосова, Е. С. (2026). *Особенности уголовной ответственности несовершеннолетних*, Молодой ученый, № 3 (606).*URL: https://moluch.ru/archive/606/132497.*

Комиссарова, В. С., Крыловой, Н. Е., Тяжковой, И. М. (2012). *Уголовное право Российской Федерации. Общая часть: учебник для вузов*, Москва.

Косевич, Н.Р. (2013). *Уголовная ответственность несовершеннолетних в нормах российского законодательства как реализация дружественного к ребенку правосудия* [Электронный ресурс], материал подготовлен с использованием правовых актов по состоянию на 25 мая 2013 года, подготовлен для системы КонсультантПлюс. Дата публикации: 25.05.2013. Доступ из справ.-правовой системы КонсультантПлюс.

Кудрявцева, В. Н., Лунеева, В. В., Наумова, А. В. (2006). *Уголовное право России. Общая часть*, 2-е изд., перераб. и доп., Юристъ, Москва, 482-540.

Кузнецовой, Н. Ф., Миньковсковой, Г. М. (1997). *Уголовный кодекс Российской Федерации: постатейный комментарий*, Москва.

Любавина, М.А. (2015) *Особенности уголовной ответственности и наказания несовершеннолетних. Учебное пособие,* Академия Генеральной прокуратуры Российской Федерации Санкт-петербургский юридический институт (Филиал), Санкт-Петербург.

Миньковский, Г.М. (1961). *Некоторые вопросы правовой регламентации деятельности исправительно-трудовых учреждений для несовершеннолетних,* Проблемы развития советского исправительно-трудового законодательства, Изд-во Сарат. юрид. ин-та, Саратов, 176-190.

Николюк, В.В., Зимин, Р.В. (2013). *Особенности назначения комплексных судеб ных психолого-психиатрических экспертиз по уголовным делам о преступлени ях, совершенных с участием несовершеннолетних,* Эксперт-криминалист, № 3, 2-5.

Новиков, Р.В. (2007). *Институт применения принудительных мер воспитательного воздействия к несовершеннолетним нуждается в совершенствовании*, Вопросы ювенальной юстиции, № 5, 26-28.

Овчаренко, З.В. (2008). *К вопросу об изучении личности несовершеннолетнего виновного*, *Российский судья*, № 9, 32-34.

Прокудина, А.А. (2024). *Особенности уголовно-правовой охраны прав несовершеннолетних*, Международный научный журнал Вестник науки, № 10 (79), Том 1, 183-186.

Савкин, А. (2002). *Распространить норму о деятельном раскаянии на совершивших преступления средней тяжести*, Российская юстиция, № 5, 43-44.

Ситковская, О.Д. (2009). *Уголовный кодекс Российской Федерации: психологический комментарий (постатейный)* [Электронный ресурс], Moskva. Доступ из справ.-правовой системы КонсультантПлюс.

Скрипченко, Н.Ю. (2013). *Теория и практика применениями мер уголовно-правового характера к несовершеннолетним,* автореф. дис. ... д-ра юрид. Наук, Москва.

Уголовный кодекс Российской Федерации, от 13.06.1996, N 63-ФЗ (ред. от 23.04.2018, с изм. от 25.04.2018). Документ предоставлен КонсультантПлюс Дата сохранения: 09.05.2018. *https://www.wipo.int›wipolex›en›legislation›details.*

Уголовно-процессуальный кодекс Российской Федерации" от 18.12.2001 N 174-ФЗ (ред. от 08.03.2026). *https://www.consultant.ru›document.*

Щепельков, В.Ф. (2003). *Конструирование и применение норм об уголовной ответственности несовершеннолетних*, Правоведение, № 4.

Ветров Н.И. (1999). *Уголовное право. Общая часть: учебник для вузов*, Москва.

Звечаров, И.Э. (2010). *Уголовное право России. Общая часть: учебник*, Москва.

PECULIARITIES OF CRIMINAL RESPONSIBILITY OF JUVENILES IN THE RUSSIAN FEDERATION

Academician prof. dr Miodrag N. Simović
full member of the Academy of Sciences and Arts of Bosnia and Herzegovina
full member of the European Academy of Sciences and Arts
foreign member.Russian Academy of Natural Sciences,
retired judge of the Constitutional Court of Bosnia and Herzegovina
full professor at the Faculty of Law, University of Bihać, professor emeritus,
e-mail: msimovic@anubih.ba
https://orcid.org/0000-0001-5116-680X

prof. dr Vladimir M. Simović
Judge of the Supreme Court of the Republic of Srpska
Full Professor, Faculty of Security and Protection Slobomir P University of Banja Luka
e-mail: vlado_s@blic.net
https://orcid.org/0009-0002-9640-6488

Abstract*: In modern conditions of aggravated social problems, minors are increasingly found in an environment unfavorable for their development. Often this leads to the fact that they are forced to commit a crime in order to provide for their livelihood. Or, they begin to commit crimes because the conditions in which adults have formed in them the conviction that crime is normal. The existence of minors in such an environment leads to social risk.Today, among the priority measures in the fight against juvenile crime is criminal responsibility, which is the reaction of the state and society to the illegal behavior of minors who violate the law. Criminal responsibility of minors is a special category of criminal law in the Russian Federation. The law is more lenient towards persons who committed a crime before reaching the age of 18 than towards adults: an expanded list of grounds for exemption from criminal responsibility, reduction of prison sentences, etc. The aim of this Paper is to consider the basic aspects of the criminal responsibility of minors in the Russian Federation and to identify their specific features.Issues such as the definition of a minor, the onset of criminal responsibility, the types of crimes for which minors bear criminal responsibility, the degree of responsibility depending on age, the conditions of criminal punishment for minors, sentencing, compulsory measures of educational action, release from punishment, preventive measures and other important aspects will be considered.*

Keywords*: criminal responsibility, minors, compulsory measures, punishments, Russian Federation.*